

Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΟΜΩΝ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Τò μὴ ἔντονο κοινωνικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ σωφρονιστικὸ ζήτημα καὶ οἱ μειωμένες οικονομικὲς παροχὲς ὑπῆρξαν οἱ δύο βασικοὶ λόγοι γιὰ τὴ στασιμότητα τῆς βελτίωσης τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος. Χαρακτηριστικοὶ δείκτες γιὰ τὴν ἀνάλυση τῆς ἐπικρατοῦσας κατάστασης στὴ χώρα μας εἶναι τὰ ποσοστὰ τῶν ἐγκλεισμένων στὰ Καταστήματα κράτησης, ἡ ἑλλιπὴς ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομὴ, ἡ ἀνεπαρκὴς στελέχωση, καθὼς καὶ ἡ ἴδια ἡ ἐκπαίδευση τοῦ προσωπικοῦ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν «σημεῖα εὐαισθησίας» σὲ ἐπίπεδο κρατικῆς πολιτικῆς, ὅσον ἀφορᾷ στὶς σύγχρονες νομοθετικὲς ρυθμίσεις. Ὡστόσο, σημαντικὸ ρόλο μποροῦν νὰ παίξουν πορίσματα ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν σχετικὰ μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος¹.

Συγκεκριμένα, τὸ παρὸν ἄρθρο στηρίζεται σὲ μία εὐρύτερη ἐμπειρικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία διεξήχθη στὰ τρία Ἰδρύματα Ἀγωγῆς ἀνηλίκων τῆς χώρας μας, κατὰ τὸ ἔτος 1997². Σύμφωνα μὲ τὰ εὐρήματα τῆς ἔρευνας, ἓνας ἀπὸ τοὺς πρωταρχικοὺς παράγοντες ἀποτυχίας στὴ διαδικασία τῆς κοινωνικῆς ἐπανένταξης τῶν ἀνήλικων παραβατῶν εἶναι ἡ ἔλλειψη παράλληλης μὲ αὐτοὺς στήριξης καὶ ἐκπαίδευσης τῆς οἰκογένειάς τους. Αὐτός, ἀκριβῶς, ὁ παράγοντας στάθηκε τὸ ἀφετηριακὸ σημεῖο τοῦ προβληματισμοῦ μου γιὰ τὴν ἀναζήτηση μιᾶς νέας προσέγγισης, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνικῆς ὑπευθυνότητας καὶ συμμετοχῆς τόσο τοῦ ἀνήλικου παραβάτη ὅσο καὶ τῆς οἰκογένειάς του.

Πιὸ συγκεκριμένα, ὁ ρόλος τῆς οἰκογένειας γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνήλικου,

1. Βλ. Ἐ. Π. Λαμπροπούλου, «Ἡ “ἀντιμετώπιση” τοῦ σωφρονιστικοῦ προβλήματος ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ σωφρονιστικὴ πολιτικὴ: More of the same or the same is different?», *Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρηση Ἐγκληματολογίας*, τχ. 5-10 (Δεκ. 1990-1992), σ. 118.

2. Βλ. σχετικὰ Β. Ἰωαννίδη-Ψυχογιοῦ, *Ὁ θεσμὸς τῶν Ἀναμορφωτικῶν Καταστημάτων/Ἰδρυμάτων Ἀγωγῆς. Παιδαγωγικὴ θεμελίωση καὶ πράξη*, ἐκδ. Ἀντ. Ν. Σάκουλα, Ἀθήνα 2001, σ. 217 κ. ἐξ.

καὶ ιδιαίτερα τοῦ ἀνηλίκου μὲ παραβατικὴ συμπεριφορὰ, μπορεῖ νὰ συνοψιστεῖ στὰ ἑξῆς βασικὰ σημεῖα:

‘Ο ρόλος τῆς οἰκογένειας³ στὴν κοινωνικὴ ἔνταξη τῶν ἀνηλίκων εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας.

‘Ένας ἀπὸ τοὺς κυρίαρχους λόγους ποὺ δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ κοινωνικὴ (ἐπαν)ένταξη τῶν ἀνηλίκων ποὺ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ Ἰδρύματα Ἀγωγῆς εἶναι ἡ ἐπ’ ἀνόδῳ τους στὸ ἴδιο νοσηρὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον⁴.

‘Η ἐξέλιξη, ιδιαίτερα, τοῦ παράγοντα τῆς σχέσης τοῦ ἀνήλικου παραβάτη μὲ τὴν οἰκογένειά του περιλαμβάνει μία ὁλόκληρη προβληματικὴ, πλευρὲς τῆς ὁποίας βρίσκουμε στὶς ἀκόλουθες ἐπισημάνσεις:

‘Η κοινωνικὴ προσαρμογὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ συνισταμένη, συνιστώσες τῆς ὁποίας μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν τόσο ὁ ἐσωτερικὸς δυναμισμὸς τοῦ ἀτόμου ὅσο καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιδράσεων ποὺ ἀσχοῦνται στὸ ἄτομο ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον, στὸ ὁποῖο ζεῖ⁵.

‘Η προώθηση μιᾶς δυναμικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς σχέσης «ἀνήλικου καὶ οἰκογένειας» εἶναι περισσότερο ἐπιβεβλημένη γιὰ νεαρὰ ἄτομα μὲ δυσχέρειες κοινωνικῆς προσαρμογῆς⁶ στὰ διάφορα ἐπίπεδα ἐπ’ ἀνένταξης: τὸ οἰκογενειακὸ, τὸ ἐπαγγελματικὸ, τὸ ἐργασιακὸ καὶ τὸ εὐρύ-τερο κοινωνικὸ.

‘Η προστασία καὶ ἡ διαφύλαξη, ὡστόσο, τῆς σχέσης τοῦ ἀνήλικου παραβάτη καὶ τῆς οἰκογένειάς του» ἀπαιτεῖ μία εὐρεία σύνθεση στρατηγικῶν ἐνημέρωσης, σὲ ἐπίπεδο μείωσης παραγόντων ἐπικινδυνότητας, μέσα ἀπὸ τὴ διεξαγωγὴ προγραμμάτων βασισμένων στὴν πρόληψη.

Γενικά, κάνοντας λόγο γιὰ στρατηγικὲς πρόληψης ἐννοοῦμε ἓνα εὐρὺ πλάνο προγραμμάτων μέσα ἀπὸ συντονισμὸ ἐνεργειῶν σὲ πολλαπλὰ ἐπίπεδα, ὅπως ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖο, διάφοροι κοινωνικοὶ φορεῖς καὶ ἡ κρατικὴ πα-

3. Βλ. ἀναφορικὰ *Οἰκογένεια. Παιδικὴ προστασία. Κοινωνικὴ πολιτικὴ*. Ἐπιμέλεια ἔκδοσης: Ἐ. Ἀγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ἰνστιτούτο Ὑγείας τοῦ Παιδιοῦ, Ἀθήνα 1993.

4. Βλ. Β. Ἰωαννίδη-Ψυχολογιοῦ, ὁ.π., σ. 256 κ. ἐξ.

5. Βλ. Ἐμ. Ἀνδριανάκη, «Κοινωνικὴ προσαρμογὴ τῶν ἐγκληματούντων ἀνηλίκων μὲ τὴν ἀποθυματοποίηση», στὸ Συμπόσιο *Πρόληψη καὶ ἀντιμετώπιση τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων* (Ἐπανεκπαίδευση-Ἐνταξη), Ἐπιμελήτρια ἔκδοσης: Μπεζῆ Λουκία, ἐκδ. Ν. Ἀντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1990, σ. 231.

6. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἰδέα τῆς διοργάνωσης τοῦ πρώτου, στὴν Ἑλλάδα ἐπιστημονικοῦ συμποσίου μὲ θέμα: *Πρόληψη καὶ ἀντιμετώπιση τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων*. Ἐπανεκπαίδευση-Ἐνταξη, τὸ ὁποῖο πραγματοποιήθηκε στὴν Ἀθήνα, 14-16 Ὀκτωβρίου 1988, ἀπαντοῦσε ἀρχικὰ στὴν ἀνάγκη νὰ γίνηι, δημόσια καὶ μὲ τρόπο συστηματοποιημένο, λόγος γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς νέους ποὺ δὲν ἔχουν ἀπὸ μόνου τοὺς λόγους... Βλ. Συμπόσιο *Πρόληψη καὶ ἀντιμετώπιση τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων* (Ἐπανεκπαίδευση-Ἐνταξη), ὁ.π., σ. 23.

ρέμβαση. Ὅμως, τέτοιου εἶδους ὑποστηρικτικὲς δραστηριότητες θὰ πρέπει νὰ ἔχουν ὡς ἄξονες ἀναφορᾶς:

τὴ συνειδητοποίηση τοῦ κοινοῦ γιὰ δραστηριότητες πρωτογενοῦς πρόληψης,
τὴν ἐνθάρρυνση καὶ τὴ δημιουργία εὐκαιριῶν στοὺς νέους,
τὴν παρέμβαση ὑπηρεσιῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης,
τὴ βελτίωση τῶν ἐκπαιδευτικῶν σχεδιασμῶν.

Πεποίθησή μας εἶναι ὅτι ἡ ἀγωγή μὲ σκοπὸ τὴν πρόληψη τῆς νεανικῆς παραβατικότητας μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ ἀγωγικὴ διαδικασία, ὅπου ἡ κοινωνικὴ ἔνταξη τοῦ ἀτόμου θὰ ἐπιτυγχάνεται μὲ ἐνέργειες μέσα στὸ σχολικὸ ἀλλὰ καὶ στὸν εὐρύτερο κοινωνικὸ χῶρο. Ἡ ἄποψή μας αὕτῃ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴ γενικότερη θέση ὅτι τὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς μποροῦν νὰ εἶναι μέτρα εἰδικῆς πολιτικῆς γιὰ τοὺς νέους, μέτρα κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς, μέτρα οἰκογενειακῆς πολιτικῆς, καθὼς καὶ μέτρα νομοθετικοῦ καὶ ὀργανωτικοῦ περιεχομένου⁷.

Ἔτσι, ἐκτιμοῦμε ὅτι οἱ παραπάνω δραστηριότητες, γιὰ νὰ ὑπάρξουν καὶ νὰ συνυπάρξουν, προαπαιτοῦν ἓνα πολυδύναμο σύστημα-πλέγμα ὑποστηρικτικῶν ὑπηρεσιῶν, τὸ ὁποῖο θὰ χαρακτηρίζεται:

ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση γιὰ τὴν ὑγεία μέσα στὴν κοινότητα μὲ βασικὲς συνιστώσες τὴν ὑπευθυνότητα καὶ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἴδιων τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας στὴ διαδικασία μάθησης γιὰ τὴ βελτίωση τῆς σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς ὑγείας τους⁸,

ἀπὸ τὴ δημιουργία ἐνὸς θεραπευτικοῦ περιβάλλοντος, τοῦ ὁποῖου ἡ φιλοσοφία θὰ ἐπικεντρώνεται στὸν κοινωνικὸ ἐπαναπροσδιορισμὸ καὶ τὴν κοινωνικὴ ἔνταξη τοῦ ἀτόμου, μὲ τοὺς γονεῖς ὡς συντρόφους στὴ θεραπευτικὴ διαδικασία, καὶ

ἀπὸ συνεχιζόμενη παρακολούθηση τῶν ἀτόμων ποὺ ὁδηγοῦνται στὶς ἐν λόγω ὑπηρεσίες.

Κύριος σκοπὸς ἐνὸς τέτοιου συστήματος θὰ εἶναι ἡ παρέμβαση στὴ στῆριξη καὶ τὴν ἐκπαίδευση τοῦ ἀνήλικου παραβάτη καὶ τῆς οἰκογένειάς του, ὅπου ἰδιαίτερη προσοχὴ θὰ πρέπει νὰ δίδεται σὲ θάματα διαμόρφωσης τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας καὶ παράλληλης διαμόρφωσης ἐνὸς εὐνοϊκοῦ οἴκογε-

7. Ἰ. Φραντζεσκάκη, Ἀντικοινωνικὴ συμπεριφορὰ τῶν νέων. Χουλιγκανισμός, Ἀναρχισμός, Τρομοκρατία, Ναρκωτικὰ καὶ λοιπὲς σύγχρονες μορφὲς ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς, ἐκδ. Ἀντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1987, σ. 138 κ. ἐξ.

8. Γ. Κυριόπουλου, «Μεθοδολογία τῆς ἐκπαίδευσης γιὰ τὴν ὑγεία στὴν Κοινότητα», στὸ Ἀνθολόγιο: Πρακτικὰ Διεθνoῦς Συμποσίου Ἀγωγῆς Ὑγείας. Στόχοι-Περιεχόμενα-Μέθοδοι, Ὑπουργεῖο Ὑγείας καὶ Πρόνοιας, Ὑπουργεῖο Νέας Γενιάς καὶ Ἀθλητισμοῦ, χ., σ. 185.

νειακού κλίματος. Βασιική συνιστώσα, ὅπως προαναφέραμε, ἐνὸς τέτοιου πλαισίου γιὰ τὴν παράλληλη ἐκπαίδευση ἀνηλίκου καὶ οἰκογένειας, πιστεύουμε πὼς θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσει καὶ ἡ Ἐκπαίδευση γιὰ τὴν Ὑγεία. Ἡ ἐκπαίδευση γιὰ τὴν ὑγεία συνιστᾷ διαδικασία ποὺ προϋποθέτει κινητοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ γιὰ τὴν προστασία τῆς ὑγείας του, σωματικῆς καὶ ψυχικῆς, σύνολο δραστηριοτήτων ποὺ θὰ ἐνθαρρύνουν τὸν πληθυσμὸ νὰ θέλει νὰ εἶναι ὑγιής καὶ νὰ γνωρίζει πῶς θὰ παραμείνει ὑγιής, καθὼς καὶ μιὰ συνολικότερη κοινωνικο-οικολογικὴ ἀντίληψη ποὺ θὰ σέβεται τὴν ἀλληλεπίδραση βιολογικῶν, περιβαλλοντικῶν καὶ κοινωνικῶν παραγόντων.

Κάτι τέτοιο σημαίνει ἐνεργοποίηση τῆς ὑπευθυνότητας τοῦ πολίτη μέσα ἀπὸ συμμετοχικὲς διαδικασίες, εὐπλαστότητα προγραμμάτων καὶ εὐκαιρίες δράσης σὲ διεπιστημονικὴ βάση⁹. Ἐπιπλέον, ἡ σύγχρονη πολιτικὴ τῆς Ἐκπαίδευσης γιὰ τὴν Ὑγεία δίδει ἔμφαση στοὺς τομεῖς τῆς πρόληψης, προαγωγῆς καὶ ἀνάπτυξης μιᾶς κοινωνικῆς ἀντίληψης γιὰ τὴν Ὑγεία. Ἰδιαίτερα, ἡ Προαγωγὴ τῆς Ὑγείας νοεῖται ὡς διαδικασία ποὺ δίδει τὴ δυνατότητα στὰ ἄτομα νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ βελτιώνουν τὴν ὑγεία τους. Τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο, δηλαδή, ἐκπαιδεύεται, ὥστε νὰ ἀναλάβει συνειδητὰ τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς του¹⁰.

Ἐπιπλέον, στὸ πλαίσιο μιᾶς κρατικῆς μέριμνας γιὰ τὴν πρόληψη καὶ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς νεανικῆς παραβατικότητας¹¹, θεωροῦμε ἄκρως ἀναγκαῖα τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἀνηλίκων παραβατῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν τους, μὲ τὴ βοήθεια κατ'ἀλληλου καὶ ἐξειδικευμένου προσωπικοῦ, μέσα ἀπὸ τὴ δημιουργία «εἰδικῶν» δομῶν σὲ ἐπίπεδο πρόληψης, προαγωγῆς τῆς ὑγείας, ἐκπαίδευσης, ἐπικοινωνίας, συμβουλευτικῆς, ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης, ψυχαγωγίας καὶ στέγασης. Ἰδιαίτερα, ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ λειτουργία Σ χ ο λ ῶ ν Γ ο ν έ ν σὲ τέτοιες δομὲς θεωροῦμε ὅτι μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει προϋπόθεση ἐπιτυχίας γιὰ:

τὴν ἐνίσχυση τῆς λειτουργίας τῆς οἰκογένειας τοῦ ἀνηλίκου παραβάτη, τὴν οἰκοδόμηση καλύτερων οἰκογενειακῶν σχέσεων μέσα ἀπὸ τὴν ἐνδυνάμωση τοῦ γονεῖκοῦ ρόλου, καὶ

9. Ὁ.π., σ. 185.

10. Ὁ.π., σ. 189.

11. Ἀπὸ τὰ τρία Ἰδρύματα Ἀγωγῆς ἀνηλίκων — Κορυδαλλοῦ, Παπάγου καὶ Βόλου — τῆς χώρας μας, ἡ λειτουργία τοῦ Ἰδρύματος Ἀγωγῆς ἀρρένων Κορυδαλλοῦ καὶ τοῦ Ἰδρύματος Ἀγωγῆς θηλέων Παπάγου διακόπηκε, ἐνῶ συνεχίζεται κανονικὰ ἡ λειτουργία τοῦ Ἰδρύματος Ἀγωγῆς ἀρρένων Βόλου. Σκοπὸς τῆς παραπάνω διακοπῆς ἀποτελεῖ, μέχρι καὶ σήμερα, ἡ νομοθετικὴ τροποποίηση, ἡ δημιουργία νέας ὕλικο-τεχνικῆς ὑποδομῆς καὶ ἡ συνολικὴ θέσπιση νέου προληπτικοῦ πλαισίου, τὸ ὁποῖο θὰ ἀνταποκρίνεται στὶς σύνθετες κοινωνικὲς ἀνάγκες γιὰ ἀνηλίκους ποὺ ἔχουν ἀναπτύξει προ-παραβατικὴ ἢ παραβατικὴ συμπεριφορά.

τὴν παροχὴ συνεχιζόμενων ὑπηρεσιῶν γιὰ νὰ προληφθεῖ ἡ ἐπανάληψη τοῦ προβλήματος.

Συνεπῶς, ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς παράλληλου ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ὑποστηρικτικοῦ πλαισίου θὰ ἀποσκοπεῖ στὴν ὀργάνωση μιᾶς προληπτικῆς πολιτικῆς, βασισμένης στὴν ἐκπλήρωση ἐκπαιδευτικῶν καὶ θεραπευτικῶν ἀναγκῶν ἀτόμων μὲ «δυσλειτουργικὲς» οἰκογένειες, μέσω τῆς ἀνάδειξης σωστὰ ὀργανωμένων ἐνδοοικογενειακῶν σχέσεων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μποροῦμε νὰ ἐπιτύχουμε τὴν πρόληψη τέλεσης ἀξιόποιων πράξεων ἀπὸ νεαρὰ ἄτομα καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀποκατάσταση ἀτόμων ποὺ ἔχουν τελήσει ἀξιόποινη πράξη μέσα σὲ ἕνα ὑγιὲς οἰκογενειακὸ κλίμα.

Συνολικά, ἡ δημιουργία ἑνὸς τέτοιου ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ὑποστηρικτικοῦ πλαισίου ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη:

μιᾶς γενικῆς καθοδήγησης καὶ ἐπιμόρφωσης τῶν γονέων σὲ γενικὰ καὶ εἰδικὰ θέματα οἰκογενειακῆς ζωῆς, ψυχικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἐνδοοικογενειακῶν σχέσεων, καθὼς καὶ

εὐαισθητοποίησης καὶ συνεχοῦς ἐνημέρωσης αὐτῶν ἀπὸ εἰδικούς ἐπιστήμονες, ὅσον ἀφορᾷ στὴ σχέση τους μὲ τὸν ἑαυτὸ τους, τὸ ἕτερο τῶν συζύγων, τὰ παιδιὰ τους, μὲ τὸ σχολεῖο καὶ τὸ ὑπόλοιπο κοινωνικὸ περιβάλλον.

Κύρια λειτουργία τῆς συμβουλευτικῆς καὶ τῆς ψυχολογικῆς ὑποστήριξης θὰ εἶναι ἡ ἀντιμετώπιση τῶν προσωπικῶν καὶ τῶν οἰκογενειακῶν προβλημάτων. Τέτοιου εἴδους προβλήματα εἶναι αὐτὰ ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ μεταβατικότητα τῆς ἐκάστοτε ἡλικιακῆς φάσης, ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ τῶν νέων, προβλήματα ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ ἐνδοοικογενειακὲς συγκρούσεις, θέματα σχετικὰ μὲ τὴ διδακτικὴ διαδικασία καὶ τὴ μαθησιακὴ πορεία τῶν παιδιῶν καθὼς καὶ τὴ διαχείριση τοῦ ἐλεύθερου χρόνου τους¹².

Ὡστόσο, ἡ δημιουργία τέτοιων νομοθετικῶν ρυθμίσεων, θεσμικῶν ἀλλαγῶν καὶ τεχνικῶν ἐπέμβασης ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Πολιτείας θὰ πρέπει νὰ καθορίζεται ἀπὸ τὸ σκεπτικὸ τῆς κοινωνικῆς ἔνταξης τοῦ ἀνήλικου παραβάτη μέσα ἀπὸ τὸν ἐπαναπροσδιορισμὸ τῆς κοινωνικῆς του ταυτότητας¹³. Κάτι τέτοιο μπορεῖ νὰ γίνεи μέσα ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ του σὲ κοινωνικὲς δραστηριότητες ἀποκατάστασης, ὅπως προγράμματα κοινωνικοῦ ἐργασίας¹⁴, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀπεξάρτησή του ἀπὸ ἀρνητικὲς συνήθειες καὶ πράξεις.

12. Βλ. σχετικὰ Ἰ. Ν. Παρασκευόπουλου, *Ἐξελικτικὴ Ψυχολογία. Ἡ ψυχικὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ σύλληψη ἕως τὴν ἐνηλικίωση*, τόμ. 3ος. Σχολικὴ ἡλικία, τόμ. 4ος. Ἐφηβικὴ ἡλικία, Ἀθήνα 1985.

13. Βλ. ἀναφορικὰ Β. Σ. Ἰωαννίδη, «Ἀγωγή Ὑγείας καὶ νεανικὴ παραβατικότητα. Ἡ ἀγωγή καὶ ἡ προαγωγή τῆς ὑγείας ὡς μέσα πρόληψης τῆς νεανικῆς παραβατικότητας», *Παρουσία*, ΙΓ'-ΙΔ' (1998-2000), σ. 400.

Κατακολουθίαν, οί Σχολές Γονέων¹⁵ μπορούν:

νά αξιοποιήσουν την υπάρχουσα επιστημονική γνώση παρέχοντας, έτσι, παράλληλη στήριξη και εκπαίδευση στὸν ἀνήλικο παραβάτη καὶ τὴν οἰκογένειά του,

νά συνδέσουν τὴ γνώση μὲ τὶς κοινωνικὲς ἀνάγκες δίδοντας, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἔμφαση στὴν εὐαισθητοποίηση τοῦ κοινοῦ σὲ θέματα νεανικῆς παραβατικότητας,

νά συμβάλουν σὲ ἓνα ἀποτελεσματικότερο καθεστὼς ἀπὸ τὸ ὑπάρχον,

νά διατυπώσουν νέες προτάσεις ποὺ θὰ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τους.

Συνολικά, θέλουμε νὰ ἐπιμείνουμε στὴν ἀνάγκη τῆς θεσμοθέτησης καὶ τῆς ἀναγνώρισης σταθερῶν θεσμῶν προετοιμασίας, ἐκπαίδευσης, συμβουλευτικῆς καὶ στήριξης τῶν νεαρῶν παραβατῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν τους. Πιστεύουμε ὅτι τὸ ἐφαρμοζόμενο ἰδρυματικὸ καὶ ἐξω-ἰδρυματικὸ σύστημα περιθάλψης τῶν νέων μὲ παραβατικὴ συμπεριφορὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ δημιουργία ἐνὸς ἀνοικτοῦ ἢ μὴ πλαισίου ἐκπαιδευτικῆς παρέμβασης. Ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀξίας ποὺ ἔχει μία ἐπιστημονικὴ παρέμβαση γιὰ τὴν παράλληλη στήριξη καὶ ἐκπαίδευση τοῦ νεαροῦ παραβάτη καὶ τῆς οἰκογένειάς του εἶναι προφανές. Πεποίθησή μας εἶναι ὅτι ἓνα τέτοιο ἐκπαιδευτικὸ καὶ ὑποστηρικτικὸ πλαίσιο μπορεῖ νὰ συνεισφέρει οὐσιαστικὰ στὴν ἀποτροπὴ μιᾶς περαιτέρω ποινικῆς ἐμπλοκῆς τοῦ ἀνήλικου παραβάτη, ἐφόσον πραγματώνεται τόσο στὸ ἐπίπεδο τῶν προσωπικῶν του ἀναγκῶν ὅσο καὶ στὸ ἐπίπεδο τῆς διαμόρφωσης τῆς κοινωνικῆς ὀντότητας τῆς οἰκογένειάς του.

Συνεπῶς, ἡ καταπολέμηση συμπτωμάτων προ-παραβατικῆς ἢ παραβατικῆς συμπεριφορᾶς μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη δομῶν πρόληψης καὶ προαγωγῆς τῆς υγείας, ὥστε νὰ ἐπιτύχουμε τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἐνεργητικοῦ δυναμικοῦ τοῦ ἀνήλικου καὶ τῆς οἰκογένειάς του κατὰ ὠφέλιμο κοινωνικὰ τρόπο. Ἡ ἔμφαση στὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴν προαγωγὴ τῆς υγείας τοῦ ἀνήλικου παραβάτη καὶ τῆς οἰκογένειάς του, μέσα ἀπὸ Κέντρα, Προγράμματα καὶ Ὑπηρεσίες ἐπικοινωνίας μὲ εἰδικευμένη μεθοδολογικὴ προσέγγιση, καθὼς καὶ μέσω τῆς καλὺτερης εἰδίκευσης τῶν νέων ἐπαγγελματιῶν σὲ τεχνικὲς προσέγγισης, ὑποστήριξης καὶ ἐπικοινωνίας, μπορεῖ νὰ θέσει τοὺς νεαροὺς παραβάτες ὑπόχρεους κοινωνικῆς συμμετοχῆς καὶ συσχέτισης¹⁶.

14. Γιὰ τὴν παροχὴ κοινωφελοῦς ἐργασίας, βλ. Κ. Δ. Σπινέλλη, *Ἑλληνικὸ Δίκαιο Ἀνθρώπων Δραστῶν καὶ Θυμάτων*. "Ένας κλάδος ὑπὸ διαμόρφωση, ἐκδ. Ἀντ. Ν. Σάκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1992, σ. 140 κ. ἐξ.

15. Βλ. Α. Δελλαουσά, «Σχολές Γονέων. Σχοπιμότητα, Χρησιμότητα, Προϋποθέσεις», ἐφ. *Διαπαιδαγώγηση*, Νοέμβ. 1998, σ. 6-7.

Ὅμως, δὲν μπορεῖ νὰ γίνει λόγος γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτῶν τῶν προσεγγίσεων χωρὶς τὴν κατάλληλη συναισθηματικὴ ὑποστήριξη τοῦ ἀνήλικου καὶ τῆ δημιουργία ὑγιоῦς αὐτοσυναισθήματος, μὲ ἄξονες τὴν αὐτογνωσία, τὴν αὐτοεκτίμηση καὶ τὴν αὐτοσυνειδησία, μὲ σκοπὸ τὴ συναισθηματικὴ, τὴν ψυχικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀτόμου. Ἡ παραπάνω συμβουλευτικὴ καὶ διδακτικὴ παρέμβαση ἐνέχει καὶ τὸ στοιχεῖο, παιδευτικὸ καὶ θεραπευτικὸ, τῆς ἀγάπης. Αὐτό, ἀκριβῶς, τὸ στοιχεῖο συντείνει στὴ βίωση τοῦ συναισθήματος τῆς ἀγάπης ἀπὸ τὸ παιδὶ καὶ ἀποτελεῖ ὑπέρβαση, μέσω τῆς λύτρωσης τοῦ νέου, πέρα ἀπὸ ἐπιστημονικὴ παρέμβαση καὶ ὀρθολογικὴ μεσολάβηση καὶ προσπάθεια¹⁷.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στὸ παρὸν ἄρθρο ἀναπτύσσεται τὸ θέμα τῆς ἀναγκαιότητας μιᾶς ἐπιστημονικῆς παρέμβασης, ὅσον ἀφορᾷ στὴ στήριξη καὶ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἀνήλικων παραβατῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν τους μὲ τὴ βοήθεια κατάλληλου καὶ ἐξειδικευμένου προσωπικοῦ, μέσα ἀπὸ τὴ δημιουργία «εἰδικῶν» δομῶν σὲ ἐπίπεδο πρόληψης, προαγωγῆς τῆς υγείας, ἐκπαίδευσης, ἐπικοινωνίας, συμβουλευτικῆς, ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης, ψυχαγωγίας καὶ στέγασης. Ἡ ὑπαρξὴ ἐνὸς τέτοιου παράλληλου ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ὑποστηρικτικοῦ πλαισίου θὰ ἀποσκοπεῖ στὴν ὀργάνωση μιᾶς προληπτικῆς πολιτικῆς, βασισμένης στὴν ἐκπλήρωση ἐκπαιδευτικῶν, μορφωτικῶν καὶ θεραπευτικῶν ἀναγκῶν ἀτόμων μὲ «δυσλειτουργικὲς» οἰκογένειες, μέσω τῆς ἀνάδειξης σωστὰ ὀργανωμένων ἐνδοοικογενειακῶν σχέσεων.

Κάτι τέτοιο μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ λειτουργία *Σχολῶν Γονέων*. Οἱ στόχοι μιᾶς τέτοιας στρατηγικῆς θὰ ἀφοροῦν: α) στὴν ἐνίσχυση τῆς λειτουργίας τῆς οἰκογένειας τοῦ ἀνήλικου παραβάτη, β) στὴν οἰκοδόμηση καλύτερων οἰκογενειακῶν σχέσεων μέσα ἀπὸ τὴν ἐνδυνάμωση τοῦ γονεϊκοῦ ρόλου, καὶ γ) στὴν παροχὴ συνεχιζόμενων ὑπηρεσιῶν γιὰ νὰ προληφθεῖ ἡ ἐπανάληψη τοῦ προβλήματος. Ἡ καταπολέμηση συμπτωμάτων προ-παραβατικῆς ἢ παραβατικῆς συμπεριφορᾶς μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη δομῶν πρόληψης καὶ προαγωγῆς τῆς υγείας, ὥστε νὰ ἐπιτύχουμε τὴν

16. Γ. Μόσχου, «“Ὁ κύκλος τῶν ἀπορριμμένων ποιητῶν καὶ τῶν μετέωρων στοιχημάτων”». Οἱ νέοι παραβάτες τοῦ νόμου ἀπέναντι στὰ στοιχεῖα τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας», στὸ Ἀνθολόγιο: *Ἐγκληματίες καὶ Θύματα στὸ Κατῶφλι τοῦ 20οῦ Αἰῶνα*, Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη Ἡλίας Δασκαλάκη, Ἀθήνα 2000, σ. 382.

17. Γ. Σ. Κρουσταλάκη, *Παιδιά μὲ ἰδιαίτερες ἀνάγκες στὴν οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖο. Ψυχοπαιδαγωγικὴ παρέμβαση*, Ἀθήνα χ.χ., σ. 440-446.

άξιοποίηση του ενεργητικού δυναμικού του ἀνηλίκου καὶ τῆς οἰκογένειάς του κατὰ ὠφέλιμο κοινωνικὰ τρόπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀνδρινάκη, Ἑμμ., «Κοινωνικὴ προσαρμογὴ τῶν ἐγκληματούντων ἀνηλίκων μὲ τὴν ἀποθυματοποίηση», στὸ Συμπόσιο: *Πρόληψη καὶ ἀντιμετώπιση τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων* (Ἐπανεκπαίδευση-Ἑνταξη), Ἐπιμελητρία ἔκδοσης: Μπεζὲ Λουκία, ἐκδ. Ἀντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κόμοτην 1990.
- Δελλασοῦδα, Λ. «Σχολὲς Γονέων. Σκοπιμότητα, Χρησιμότητα, Προϋποθέσεις», ἐφ. *Διαισθητική Παιδεία*, Νοέμβ. 1998, σσ. 6-7.
- Ἰωαννίδη, Β. Σ., «Ἀγωγή Ὑγείας καὶ νεανικὴ παραβατικότητα. Ἡ ἀγωγή καὶ ἡ προαγωγή τῆς ὑγείας ὡς μέσα πρόληψης τῆς νεανικῆς παραβατικότητας», *Παρουσία*, τόμ. ΙΓ'-ΙΔ' (1998-2000), σσ. 397-406.
- Ἰωαννίδη-Ψυχολοῦ, Β., *Ὁ θεσμὸς τῶν Ἀναμορφωτικῶν Καταστημάτων/ Ἰδρυμάτων Ἀγωγῆς. Παιδαγωγικὴ θεμελίωση καὶ πράξη*, ἐκδ. Ἀντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα 2001.
- Κρουσταλάκη, Γ. Σ., *Παιδιὰ μὲ ἰδιαίτερες ἀνάγκες στὴν οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖο. Ψυχοπαιδαγωγικὴ παρέμβαση*, Ἀθήνα, χ.χ.
- Κυριόπουλου, Γ. «Μεθοδολογία τῆς ἐκπαίδευσης γιὰ τὴν ὑγεία στὴν Κοινότητα» στὸ Ἀνθολόγιο: *Πρακτικὰ Διεθνoῦς Συμποσίου Ἀγωγῆς Ὑγείας. Στόχοι - Περιεχόμενο - Μέθοδοι*, Ὑπουργεῖο Ὑγείας καὶ Πρόνοιας, Ὑπουργεῖο Νέας Γενιάς καὶ Ἀθλητισμοῦ, χ.χ., σσ. 198-203.
- Λαμπροπούλου, Ἐ. Π., «Ἡ "ἀντιμετώπιση" τοῦ σωφρονιστικοῦ προβλήματος ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ σωφρονιστικὴ πολιτικὴ: More of the same or the same is different?», *Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρηση Ἐγκληματολογίας*, τχ. 5-10 (Δεκ. 1990-1992), σσ. 117-139.
- Μόσχου, Γ., «Ὁ κύκλος τῶν ἀπορριμμένων ποιητῶν καὶ τῶν μετέωρων στοιχημάτων». Οἱ νέοι παραβᾶτες τοῦ νόμου ἀπέναντι στὰ στοιχεῖα τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας», στὸ Ἀνθολόγιο: *Ἐγκληματίες καὶ Θύματα στὸ Κατόφλι τοῦ 20οῦ Αἰῶνα*, Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη Ἡλίας Δασκαλάκη, Ἀθήνα 2000.
- Οἰκογένεια. Παιδικὴ προστασία. Κοινωνικὴ πολιτικὴ*, Ἐπιμέλεια ἔκδοσης: Ἐ. Ἀγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ἰνστιτούτο Ὑγείας καὶ Παιδιοῦ, Ἀθήνα 1993.
- Παρασκευόπουλου, Ἰ. Ν., *Ἐξελικτικὴ Ψυχολογία. Ἡ ψυχικὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ σύλληψη ἕως τὴν ἐνηλικίωση*, τόμ. 3ος: *Σχολικὴ ἡλικία*, τόμ. 4ος: *Ἐφηβικὴ ἡλικία*, Ἀθήνα 1985.
- Σπινέλλη, Κ. Δ., *Ἑλληνικὸ Δίκαιο Ἀνηλίκων Δραστῶν καὶ Θυμάτων*. Ἐνας κλάδος ὑπὸ διαμόρφωση, ἐκδ. Ἀντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κόμοτην 1992.
- Φραντζεσκάκη, Ἰ., *Ἀντικοινωνικὴ συμπεριφορὰ τῶν νέων. Χουλιγκανισμός, Ἀναρχισμός, Τρομοκρατία, Ναρκωτικὰ καὶ λοιπὲς σύγχρονες μορφὲς ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς*, ἐκδ. Ἀντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κόμοτην 1987.